

ВИДИ ПОСАДОВИХ ОСІБ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

УДК 347.168

Актуальність дослідження. За відсутності в українському законодавстві єдиного міжгалузевого поняття «посадова особа» та у зв'язку з проблемою визначення уніфікованого підходу до з'ясування його правового змісту, в рамках окремих галузей права відбувається формулювання власних уявлень про зміст цього поняття. Проблема визначення юридичного змісту поняття «посадова особа» в корпоративному управлінні акціонерним товариством та їх правового статусу залишається актуальною.

Відсутність визначеності стосовно поняття «посадова особа», поряд з його активним використанням в акціонерному законодавстві, призводить до зниження ефективності реалізації відповідних норм, що регламентують корпоративне управління. Тому залишається актуальним питання з'ясування поняття посадової особи в органах корпоративного управління а також їх правова характеристика в залежності від тих чи інших критеріїв класифікації.

Стан дослідження. Окремі аспекти правового становища органів акціонерного товариства та їх посадових осіб були предметом дослідження низки фахівців корпоративного права, зокрема таких як В.В.Васильєва, О.Р.Кібенко, О.В.Кологойда, А.С.Прокіпюк, В.П.Савчук, В.Серг та інші. Однак комплексного аналізу системи посадових осіб АТ не здійснювалося.

Мета дослідження. Завдання дослідження полягає у виявленні критеріїв класифікації посадових осіб органів корпоративного управління АТ та їх систематизації.

Виклад матеріалу. В найбільш загальному розумінні посадова особа – особа, в якій наявні організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції. Поняття «посадова особа» широко використовується у нормативно-правових актах різних

галузей права, але в деяких випадках по-різному трактується, що підтверджує відсутність його універсального характеру.

В юридичній енциклопедії посадова особа – це керівники і заступники керівників державних органів та їх апарату, інші державні службовці, на яких законами або іншими нормативними актами покладено здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій. Таким чином, обсяг змісту відповідного поняття звужується виключно до посадових осіб в рамках адміністративного права, а посадові особи суб'єктів приватного права (в тому числі юридичних осіб корпоративного типу) ним не охоплюється.

Закон України № 514-VI «Про акціонерні товариства» (2008р.) не давав відповіді на питання, хто відноситься до кола посадових осіб АТ. В законі лише перелічувались особи, які не можуть бути посадовими особами товариства: народні депутати України, члени Кабінету Міністрів України, керівники центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, військовослужбовці, нотаріуси, посадові особи органів прокуратури, суду, служби безпеки, Національної поліції, державні службовці, крім випадків, коли вони виконують функції з управління корпоративними правами держави та представляють інтереси держави або територіальної громади в наглядовій раді або ревізійній комісії товариства (ч. 1 ст. 62 Закону) [1].

Дещо інший підхід застосований в ЦК України та діючому Законі України № 2465-IX «Про акціонерні товариства» (2022р.) [2]. У відповідності з ч. 1 ст. 161 ЦК України посадовими особами акціонерного товариства є голова та члени наглядової ради, голова та члени ради директорів, виконавчого органу, корпоративний секретар акціонерного товариства, а також голова та члени іншого органу товариства (крім консультативного), якщо утворення такого органу передбачено законом або статутом акціонерного товариства [3]. З даного положення випливає щонайменше два висновки. По-перше, в товаристві попри управлінські органи функціонують також й інші органи, якщо утворення такого органу передбачено законом або статутом акціонерного товариства. По-друге, члени консультативного (дорадчого) органу до посадових осіб товариства не належать.

В Законі України № 2465-ІХ «Про акціонерні товариства» перелік посадових осіб ширший: фізичні особи - голова та члени наглядової ради або ради директорів, виконавчого органу, керівник підрозділу внутрішнього аудиту (внутрішній аудитор), керівник відділу бюджету або іншого підрозділу, до компетенції якого належить питання бюджетування акціонерного товариства, корпоративний секретар акціонерного товариства, а також голова та члени іншого органу акціонерного товариства (крім консультативного), якщо утворення такого органу передбачено законом або статутом акціонерного товариства (п. 23 ст. 2 Закону). Таким чином, у порівнянні з ЦК України до посадових осіб зараховується керівник відділу бюджету або іншого підрозділу, до компетенції якого належить питання бюджетування акціонерного товариства. Крім того, Законом дещо розширено коло осіб, які не можуть бути посадовими особами АТ. Окрім вище зазначених міститься посилання на: «інші особи, визначені Законом України «Про запобігання корупції» [4].

В теорії корпоративного права мають місце різні підходи до окреслення кола посадових осіб підприємницьких товариств.

На думку В.В.Васильєвої, тлумачення посадових осіб включає голову та членів наглядової ради, виконавчий орган, ревізійну комісію, ревізора товариства, а також голову та членів іншого органу товариства, якщо утворення такого органу передбачено статутом товариства [5, с. 4]. При цьому звертається увага на різницю вживання поняття “посадові особи” у корпоративному праві. Якщо у Законі України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» вживається термін “посадові особи товариства”, то в Законі України «Про акціонерні товариства» – “посадові особи органів товариства”. У першому випадку визначення охоплює ширше коло осіб, водночас як в акціонерному товаристві посадовими особами можуть бути лише члени органів товариства. Окрім перелічених осіб, що відносяться до посадових осіб, нормою зазначено, що ними також можуть бути інші особи, визначені статутом товариства. Так, йдеться про випадки, коли статутом передбачено утворення інших, крім зазначених органів управління товариством або запровадження інших посад для управління товариством [6, с. 12].

В.П.Савчук відзначає, що неуправлінські органи не формують волю товариства, в той час як управлінські органи мають такі повноваження. Акціонери, діючи разом як вищий орган товариства – загальні збори – формують волю і волевиявлення товариства. Виконавчий орган (правління) товариства, приймаючи рішення стосовно діяльності товариства, також формує волю товариства.

Неуправлінські органи не можуть представляти товариство у правовідносинах з іншими учасниками цивільних чи господарських правовідносин, в той час як управлінські органи уповноважені на представництво, кожен в межах своєї компетенції. Голова колегіального виконавчого органу має право без довіреності діяти від імені товариства відповідно до рішень колегіального виконавчого органу, зокрема представляти інтереси товариства (ч. 6 ст. 82). До останніх автор відносить корпоративного секретаря та інші органи, спільними ознаками для яких є: 1) наявність власної компетенції; 2) автономність; 3) неспроможність брати участь у формуванні волі товариства; 4) неможливість представництва товариства; 5) можливість набрання штату працівників [7, с. 5].

Виходячи з вище наведеної класифікації, можна виділити: 1) посадові особи органів управління АТ; 2) посадові особи неуправлінських органів АТ.

В залежності від виду органу управління: 1) члени наглядової ради (невиконавчі директори ради директорів); 2) директор (директори) виконавчого органу (виконавчі директори ради директорів). В межах кожного органу містяться також деякі відмінності у їх правовому статусі. Так, наприклад, в рамках наглядової ради АТ діють незалежні члени наглядової ради (незалежні невиконавчі директори) та інші члени наглядової ради, які, як правило, є акціонерами або їх представниками.

Невиконавчий член ради директорів (далі - невиконавчий директор) - фізична особа, яка обрана членом ради директорів акціонерного товариства та здійснює функції нагляду, управління ризиками та контролю за діяльністю акціонерного товариства та виконавчих директорів (п. 12 ст. 2 Закону). Незалежний член наглядової ради – фізична особа, яка обрана членом наглядової ради

акціонерного товариства та відповідає вимогам, встановленим статтею 73 Закону (п. 12 ст. 2 Закону). Незалежний член ради директорів – фізична особа, яка обрана членом ради директорів акціонерного товариства - невиконавчим директором та відповідає вимогам, встановленим статтею 69 Закону [2].

В структурі виконавчого органу також є певні відмінності в правовому становищі його посадових осіб. Голова ради директорів обирається членами ради директорів з їх числа простою більшістю голосів від загального складу ради директорів, якщо інше не передбачено статутом акціонерного товариства.

Обрання голови ради директорів та головного виконавчого директора - члена ради директорів обов'язково здійснюється на першому засіданні новообраного складу ради директорів. Головний виконавчий директор може бути обраний головою ради директорів, якщо інше не передбачено статутом акціонерного товариства (ч. 1 ст. 65).

Постає питання, чи діють певні посадові особи в рамках загальних зборів. На відміну від інших органів управління (наглядова рада, (рада директорів), виконавчий орган), рішення загальних зборів товариства приймається не спеціально обраними (призначеними) особами, а акціонерами (їх представниками). Однак на загальних зборах є головуючий, секретар загальних зборів, особа, уповноважена взаємодіяти з авторизованою електронною системою у зв'язку з проведенням загальних зборів тощо.

Протокол загальних зборів складається протягом 10 днів з моменту закриття загальних зборів та підписується головуючим і секретарем загальних зборів (ч. 1 ст. 57 Закону). Особа, уповноважена взаємодіяти з авторизованою електронною системою у зв'язку з проведенням загальних зборів, – це фізична особа, визначена особою, яка скликає загальні збори акціонерного товариства, що має виключні повноваження щодо внесення та отримання з авторизованої електронної системи інформації (документів), пов'язаних з проведенням загальних зборів акціонерного товариства (п. 17 ст. 2 Закону).

Втім з тлумачення норм Закону вбачається, що ані головуючий, секретар загальних зборів, ані особа, уповноважена взає-

модіяти з авторизованою електронною системою у зв'язку з проведенням загальних зборів, не є постійно діючими посадовими особами АТ. Ними, як правило, є акціонери чи посадові особи інших органів управління, які виконують відповідні обов'язки на час проведення засідань загальних зборів.

Висновки. Таким чином, в акціонерному законодавстві не розкривається зміст поняття «посадова особа АТ», однак міститься достатньо широкий їх перелік, які доцільно класифікувати за критерієм управлінської складової: 1) посадові особи управлінських органів; 2) посадові особи неуправлінських органів.

До посадових осіб органів управління відносяться: 1) члени наглядової ради (невиконавчі директори ради директорів); 2) директор (директори) виконавчого органу (виконавчі директори ради директорів).

1. *Про акціонерні товариства: Закон України № 514-VI 17 вересня 2008 р. Відомості Верховної Ради України. 2008. № 50-51. ст. 384.*
2. *Про акціонерні товариства: Закон України №2465-IX від 27 липня 2022 р. Відомості Верховної Ради України. 2023. № 18-19. ст.81.*
3. *Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року. Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. ст. 356.*
4. *Про запобігання корупції: Закон України № 1700-VII від 14 жовтня 2014 р. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. ст. 2056.*
5. *Васильєва В.В. Загальні положення про обов'язки посадових осіб товариства в законодавстві України. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. 2020. №54. С. 3-10.*
6. *Васильєва В.В. Посадові особи в товариствах з обмеженою та додатковою відповідальністю. Право і суспільство. 2021. №4. С. 12-18.*
7. *Савчук В.П. Корпоративний секретар як учасник корпоративних відносин. Дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Івано-Франківськ, 2024. 224с.*

Банасевич І.І. Види посадових осіб акціонерного товариства

В статті аналізуються окремі аспекти корпоративного управління в підприємницьких товариствах. Особлива увага приділяється поняттю посадових осіб акціонерного товариства та їх класифікації в залежності від певних критеріїв.

Констатується, що поняття «посадова особа» широко використовується у нормативно-правових актах різних галузей права, але по-різному трактується, що підтверджує відсутність його універсального характеру. Відсутність визначеності правового змісту поняття «посадова особа», поряд з його активним ви-

користанням в акціонерному законодавстві, призводить до зниження ефективності реалізації відповідних норм, що регламентують корпоративне управління, а також зниженню ефективності притягнення до юридичної відповідальності посадових осіб органів корпоративного управління акціонерним товариством.

Відзначається, що у порівнянні з Цивільним кодексом України Закон України «Про акціонерні товариства» містить ширший перелік посадових осіб, оскільки поряд з іншими до них зараховується керівник відділу бюджету або іншого підрозділу, до компетенції якого належить питання бюджетування акціонерного товариства. Крім того, Законом дещо розширено коло осіб, які не можуть бути посадовими особами АТ.

На відміну від інших органів управління (наглядова рада, (рада директорів), виконавчий орган), рішення загальних зборів товариства приймається не спеціально обраними (призначеними) особами, а акціонерами (їх представниками). Доводиться, що ані головуєчий, секретар загальних зборів, ані особа, уповноважена взаємодіяти з авторизованою електронною системою у зв'язку з проведенням загальних зборів, не є постійно діючими посадовими особами АТ.

Підсумовується, що в акціонерному законодавстві не розкривається зміст поняття «посадова особа АТ», однак міститься достатньо широкий їх перелік, які доцільно класифікувати за критерієм управлінської складової: 1) посадові особи управлінських органів; 2) посадові особи неуправлінських органів.

Автором також пропонується поділ посадових осіб органів управління в залежності від виду управлінського органу: 1) члени наглядової ради (невиконавчі директори ради директорів); 2) директор (директори) виконавчого органу (виконавчі директори ради директорів).

Ключові слова: корпоративне право, правове становище, суб'єкт права, юридична особа, наглядова рада, підприємницьке товариство, акціонерне товариство, член наглядової ради

Banasevych I.I. Types of officials of a joint-stock company

Certain aspects of corporate governance in business companies are analyzed in the article. Special attention is paid to the concept of officials of a joint-stock company and their classification depending on certain criteria.

It is noted that the concept of «official» is widely used in regulatory legal acts of various branches of law, but is interpreted differently, which confirms the lack of its universal nature. The lack of certainty of the legal content of the concept of «official», along with its active use in joint-stock legislation, leads to a decrease in the effectiveness of the implementation of the relevant norms regulating corporate governance, as well as a decrease in the effectiveness of holding officials of corporate governance bodies of a joint-stock company.

It is noted that in comparison with the Civil Code of Ukraine, the Law of Ukraine “On Joint Stock Companies” contains a wider list of officials, since, along with others, they include the head of the budget department or other unit, whose competence includes the issue of budgeting of the joint stock company. In addition, the Law has somewhat expanded the circle of persons who cannot be officials of the joint stock company.

Unlike other management bodies (supervisory board, (board of directors), executive body), the decision of the general meeting of the company is not made by specially elected (appointed) persons, but by the shareholders (their representatives). It is proved that neither the chairman, the secretary of the general meeting, nor the person authorized to interact with the authorized electronic system in connection with the holding of the general meeting are permanent officials of the joint stock company.

It is summarized that the joint-stock legislation does not disclose the content of the concept of «official of a joint-stock company», but contains a fairly wide list of them, which it is advisable to classify according to the criterion of the management component: 1) officials of management bodies; 2) officials of non-management bodies.

The author also proposes a division of officials of management bodies depending on the type of management body: 1) members of the supervisory board (non-executive directors of the board of directors); 2) director (directors) of the executive body (executive directors of the board of directors).

Keywords: corporate law, legal status, legal entity, supervisory board, business company, joint-stock company, member of the supervisory board